

Participacija građana u procesu urbane regeneracije – sociološka perspektiva

Trajna veza između društava i okoliša jedan je od postulata sociologije kojim se naglašava da se vrijednosti, a zatim i norme nekog društva, prenose i na okoliš u procesima njegovog konstituiranja (Parsons, 1991.). Urbani okoliš, kao izrazito kompleksan socio-prostorni fenomen, a osobito suvremeni gradovi, transformiraju se i regeneriraju u okviru društvenog konteksta, vrijednosnog konteksta i specifičnih izazova karakterističnih za društvo koje možemo nazvati postindustrijskim i postmodernim.

U najširem smislu, koncept postindustrijskog društva, kako ga definira Bell (1973.), referira se na promjene u modelu industrijskog društva, u razvijenim zemljama tzv. zapadne civilizacije koje sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća počinju transformirati ta društva i njihova urbanizirana područja, prije svega velike gradove. U ekonomskom pogledu, korijeni tih sveobuhvatnih promjena naslanjaju se na informacijsko-komunikacijske promjene i s njima povezane nove načine organizacije rada. U socijalnom i kulturnom pogledu dolazi do jačanja brojnih društvenih pokreta (ekološki, feministički i drugi) čiji je cilj afirmacija novih vrijednosti održivog razvoja. Koncept održivog razvoja oblikovao se kroz više smjerova i modela da bi se u konačnici, na razini Komisije za okoliš i razvoj UN-a (1987.), definirao kao razvoj koji može zadovoljiti potrebe stanovništva, ne ugrožavajući pri tome izgled budućih generacija. Stavljajući u prvi plan međugeneracijsku solidarnost, ovom se definicijom snažno naglašava društveni aspekt cijelog koncepta pa će društvena odgovornost postati ključ

za njegovu uspješnu implementaciju. Pri tome, koncept uključuje i posebno razvija ideje ekološke, ekonomske, socijalne i kulturne održivosti, koje puninu svog ostvarenja postižu samo u međudjelovanju i sinergiji.

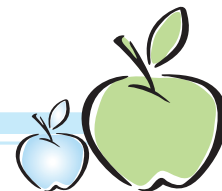
Suvremena urbana društva karakteriziraju brojni izazovi i tendencije pri čemu se, zbog utjecaja novih informacijskih tehnologija mijenja poimanje prostora i vremena te način života u suvremenom urbaniziranom svijetu (Čaldarović, 2011.). Urbani život odvija se kroz niz proturječnosti, kao što su globalno-lokalno, javno-privatno, konzumerizam-siromaštvo, socijalna uključenost-socijalna isključenost i druga pitanja koja se nastoje uravnotežiti kroz primjenu koncepta održivog razvoja, prije svega njegove komponente - *socijalne održivosti*.

Socijalno održiva zajednica najopćenitije se definira kao pravedna, raznovrsna, povezana i demokratska i važna je dimenzija kvalitete života (Mišetić, Miletić i Ursić, 2012.). Koncept socijalne održivosti za lokalnu zajednicu podrazumijeva i mogućnost učenja i usavršavanja, a jedna je od glavnih aktivnosti implementacija participativnog procesa kako bi se omogućila dobra informiranost građana kao preduvjet za sudjelovanje u donošenju odluka.

Participaciju se općenito može definirati kao sudjelovanje građana u procesima odlučivanja i u aktivnostima na svim područjima društvenog života. Riječ je o procesu čiji je cilj demokratizacija odlučivanja, ali i prevencija socijalnog konflikta koji može nastati zbog različitih i često suprotstavljenih aspiracija građana povezanih s urbanim razvojem

koje je potrebno pažljivo koordinirati (Baker, Coaffee i Sherriff, 2007.). Premda je danas pojam participacija postao nezaobilazan dio općeprihvaćenog stručnog i javnog diskursa, njegovu afirmaciju možemo pratiti usporedno s razvojem novih modela planiranja koji se temelje na Habermasovoj teoriji *komunikacijskog djelovanja* u kojoj se građanska javnost opisuje kao skup zainteresiranih aktera, a društvo kao *komunikacijska zajednica* u kojoj se odluke donose interdisciplinarno, kroz komunikaciju, pregovaranje, interakciju (referenca). Ovo promišljanje postaje osnova kolaborativnog planiranja koje se usmjerava na promišljanje o modelima demokratskog upravljanja, kontroli urbanog i regionalnog okoliša i razvijanju mehanizama planiranja koji neće biti nametnuti *odozgo*. Pitanja koja se uključuju kroz tzv. *bottom-up* modele afirmiraju lokalnu zajednicu na način na koji Harvey (1990.) opisuje ideju urbanog dizajna *kojemu je karakteristika osjetljivost na lokalnu tradiciju i povijest, specifičnost želja, potreba, mašte, a u fizičkom smislu rezultat su visokopersonalizirani prostori grada i eklektizam arhitektonskih stilova*

(Mišetić, Miletić i Ursić, 2012.). Stoga u prvi plan dolaze teme kao što su uloga lokalne zajednice, socijalna uključenost/isključenost, participacija, povjerenje i socijalne mreže, položaj posebnih društvenih skupina, pluralizam identiteta i njihovo međusobno povezivanje, odnos *urbane memorije* i postmoderne resemantizacije urbanog okoliša, uloga javnog prostora u socijalnom životu grada i dr. Participaciju tako razumijevamo kao dio cjelovitog pogleda na urbani razvoj koji uključuje sve navedene elemente u njihovoj međuovisnosti.

No, kako stojimo s primjenom participativnog procesa u praksama svakodnevnog života u Hrvatskoj? Za ilustraciju mogu poslužiti rezultati triju istraživanja objavljenih u publikacijama *Pilarov barometar hrvatskog društva*, 2008. (n=4000), *Vitalni gradovi*, 2012. (n=241) i *Pilarov barometar hrvatskog društva*, 2014. (n=1000).

U rezultatima koje donose oba Pilarova barometra (2008. i 2014.) na reprezentativnom uzorku građana, pokazalo se da oko 1/4 hrvatskih građana aktivno (redovito ili povremeno) sudjeluje u aktivnostima važnim za lokalnu zajednicu. Knjiga *Vitalni gradovi: pogled iz perspektive stručnjaka u*

gradskim upravama, donosi rezultate istraživanja provedenog među stručnjacima, profesionalcima koji su zaposleni u gradskim upravama i pokazuje da se 47% ispitanika susrelo s otporom lokalne zajednice kada je riječ o provedbi različitih projekata, a manje od polovice ih je zadovoljno kvalitetom dijaloga između lokalne uprave i građana.

Navedena istraživanja sugeriraju da je prisutan raskorak između *poželjnog* i *stvarnog* utjecaja pojedinih socijalnih aktera pa premda bi, po mišljenju ispitanika, bilo poželjno da najveći utjecaj imaju stručnjaci i građani, u praksama svakodnevice najveći utjecaj imaju političari i gradsko poglavarstvo. Način na koji se planiraju i ostvaruju urbane transformacije u Hrvatskoj danas, jednim dijelom je u raskoraku s onim što bi bilo *dobro* i *poželjno* planiranje, o čemu svjedoči i visok udio ispitanika koji se susreo s otporom javnosti prema nekim gradskim projektima. Stoga, rezultati upućuju na potrebu da se u budućnosti jače afirmira koncept socijalno održivog upravljanja razvojem koji se oslanja na participaciju javnosti i jačanje lokalnih demokracija.

Kakva je uloga grada u društvu i što od njega očekujemo danas, stara su

pitanja na koje odgovore dobivamo kroz nove teorijske koncepte kojima se opisuju kvaliteta života, održivost ili prikladnost za život (eng. quality of life, sustainability, liveability). Kriteriji održivog grada ili grada prikladnog za život ljudi na početku 21. stoljeća, slaže se većina autora, temelje se na zdravom okolišu, socijalnoj i kulturnoj održivosti, efikasnoj infrastrukturi, dobroj komunikaciji i dijalogu svih dionika u procesima donošenja važnih upravljačkih odluka te poticanju inovativnosti i kreativnosti kao okvira za održivi razvoj. (Mišetić, Miletić i Ursić, 2012.)

Kako bi se upoznali s prednostima i mogućnostima participativnog modela upravljanja i motivirali za sudjelovanje u razvojnim procesima na različitim razinama (Nastran, Pirnat, 2012.), i da bi se ovi principi pretočili iz normativnog okvira u životne prakse, važno je razvijati i istraživati prilagođene modele edukacije različitih socijalnih aktera, bilo da je riječ o građanima, lokalnoj upravi, stručnjacima, ekonomskim i političkim akterima.

Anka Mišetić

Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

amiseti@arhitekt.hr

